

22. Liturgies

22.1 RAPPORT VAN DIE DEPUTATE LITURGIESE SAKE (Artt.88, 192, 198, 216, 217)

- A. Ds. AH Mulder stel die Rapport. Hy laat berymings van Ps 27, 29, 143, 26, 119, 111, 516 en Jesu, meine Liebe sing. Waardering word uitgespreek teenoor wyle dr. AGS Venter, aangewese skriba, wat oorlede is. Die vergadering staan op as blyk van meegevoel.
- B. **Besluit:** Die Rapport word verwys na die Kommissie : Liturgie asook na die Kommissie : Bybel om te kyk na 'n aanbeveling in verband met die Messiaanse karakter van die omdigting van sekere Psalms.
- C. Ds. DJ Bakker rapporteer namens die Kommissie : Liturgie – Meerderheidsrapport.
- D. Dr. VE d'Assonville rapporteer namens die Kommissie : Liturgie – Minderheidsrapport.
- E. **Besluit:** Die Minderheidsrapport word deur die Sinode afgestem.

F. RAPPORT

1. Opdrag

Uit die Rapport Nuwe Skrif- en Psalmberymings en Hersiening Totiusteks (artikels 49, 122, 160, 218, 219, 228, 253) op bladsye 450 tot 458 haal ons die volgende opdragte aan:

“2.3.2 Gee aan die nuwe Deputate opdrag om nuwe Skrifberymings (omdigtings) te probeer vind en na ontvangs te beoordeel volgens die reeds goedgekeurde prosedures en aan die volgende Sinode voor te lê. Die Sinode versoek lidmate om nuwe voorleggings aan die Deputate deur te stuur.

Besluit: Goedgekeur.

2.3.3 Besluit oor die gebruik van ritmiserings en keur die riglyne vir ritmiserings soos in 2.2.5.3 geformuleer, goed. Die nuwe Deputate kan dan alle ingekome ritmiserings in die lig hiervan beoordeel en aanbevole ritmiserings aan die volgende Sinode vir goedkeuring voorlê. Besluit: Goedgekeur.

2.3.3 Gee aan die Deputate die mandaat om met die Gesangekommissie van die Ned. Geref. Kerk en Herv. Kerk saam te werk met die oog op die vind van moontlike nuwe Skrifberymings. Die Deputate moet die volgende Sinode adviseer oor die bevindinge hieroor.

Besluit: Goedgekeur.

2.3.4 Keur die riglyne oor die dogmatiese lied goed en dra dit aan die nuwe Deputate op om die moontlikheid en kriteria van sodanige liedere in die kerke bekend te stel en om ingekome dogmatiese liedere te beoordeel en die volgende Sinode daarvoor te adviseer.

Besluit: Die nuwe Deputate vir die Sinode in 2003:

1. Moet sê wat presies onder dogmatiese liedere verstaan word.
2. Moet sê watter kriteria sal geld by die beoordeling van dogmatiese liedere.
3. 'n Meer indringende historiese agtergrond ten opsigte van die dogmatiese lied gee.

3.3.1 Gaan voort met die samewerking met die ander kerke tot met die afhandeling van die Nuwe Beryming.

3.3.2 Benoem weer Deputate en benoem die volle Deputategroep as keurderspaneel. Die finale Rapport moet voor die Sinode 2003 deur die Deputate aan die Sinode voorgelê word vir finale besluit oor die inhoud van die Nuwe Beryming.

Besluit: Goedgekeur.

3.3.4 Die nuwe Psalmberyming word aan die kerke beskikbaar gestel vir beoordeling en kommentaar aan die nuwe Deputate.

Besluit: Goedgekeur.

3.3.5 Die nuwe Deputate ondersoek die beste opsie (waarvolgens die nuwe Psalmberyming aan die kerke beskikbaar gestel kan word) vir beoordeling.

Besluit: Goedgekeur.

3.3.6 Die Deputate vat die kommentaar saam en doen 'n aanbeveling by Sinode 2003.

Besluit: Goedgekeur.

6.3 Benoem weer Deputate met die volgende opdrag:

6.3.1 Gaan voort om met die ander kerke op die Afrikaanse Psalmkommissie saam te werk in die daarstel van 'n Nuwe Psalmberyming. Die finale kopie moet aan die Sinode 2003 voorgelê word vir beoordeling.

Besluit: Goedgekeur.

6.3.2 Probeer om nuwe Skrifberymings (insluitende goedgekeurde ritmiserings) te vind en te ontvang en volgens die reeds bestaande prosedures te behandel en aan die Sinode 2003 voor te lê. Besluit: Goedgekeur.

6.3.3 Werk met die TKKP saam en onderhandel verder binne die ooreenkoms met die NG Kerk-Uitgewers, in oorleg met die Bestuur van die Administratiewe Buro, met die oog op 'n finale kwotasie vir die uitgee van 'n eventuele nuwe Liederebundel.

Besluit: Goedgekeur."

Die opdrag aan hierdie Deputate behels vyf sake, naamlik:

- Nuwe Skrifberymings
- Nuwe Psalmberymings
- Hersiening van die Totiusteks
- Uitgee van nuwe liederebundel.
- Die dogmatiese lied

Besluit: Kennis geneem.

2. Nuwe Skrifberymings

2.1 *Sake waarvan die Sinode kennis moet neem*

2.1.1 'n Aantal nuwe Skrifberymings is ontvang wat tans nog deur die Deputate oorweeg en geëvalueer word in die lig van die Sinode se goedgekeurde riglyne. Hieronder val 'n hele aantal liederes uit die LIEDBOEK VIR DIE KERK. 'n Volledige aanbeveling oor moontlike nuwe Skrifberymings sal in 'n Aanvullende Rapport aan die Sinode voorgelê word.

Besluit: Kennis geneem.

2.2 *Sake waaroor die Sinode moet besluit*

2.2.1 Die besluit oor nuwe Skrifberymings staan oor tot die Aanvullende Rapport waarin daar aanbevelings opgeneem sal word.

Besluit: Kennis geneem.

3. Nuwe Psalmberymings

3.1 *Sake waarvan die Sinode kennis moet neem*

3.1.1 Die LIEDBOEK VAN DIE KERK is voltooi en reeds deur die Nederduitse Gereformeerde Kerk en die Nederduits Hervormde Kerk in gebruik geneem.

3.1.2 Die samewerking met al die ander kerke was van begin tot end baie hartlik.

3.1.3 'n Afskrif van dié gedeelte van die LIEDBOEK wat die Psalms raak, is aan elke Kerkraad gestuur en kommentaar is gevra.

3.1.4 Baie kommentaar met wisselende inhoud is ontvang. Al hierdie kommentaar is vervat in 'n Bylae wat nie in die Agenda opgeneem word nie.

3.1.5 Die Deputate het al die kommentaar deurgewerk, sekere probleemareas geïdentifiseer en lê die reaksie van die Deputate op die kommentaar wat ontvang is, aan u voor in Bylae A by hierdie Rapport.

3.1.6 Ander nuwe Psalmberymings is ook intussen ontvang waaraan die Deputate nog besig is om te werk met die oog op 'n aanbeveling in die Aanvullende Rapport.

Besluit: Kennis geneem.

3.2 *Sake waaroor die Sinode moet besluit*

3.2.1 Die Sinode besluit dat daar voortaan nie van die "Totius-" en "Cloeteberyming" gepraat word nie, selfs al het die benamings al tot 'n mate geëk geraak, maar dat wanneer daar na die omdigtings as geheel verwys word, die omdigtings onderskeidelik as die "1936-beryming" en die "2001-omdigting" aangedui word.

Motivering

1. Die 1936-beryming is hoofsaaklik deur Totius gedoen, maar bevat ook alternatiewe omdigtings van ander persone, naamlik GBA Gerdener (Psalm 23) en JJ Kuhn (Psalm 130). In sy voorwoord erken Totius dat hy ruim van ander berymings gebruik gemaak het.

2. Die 2001-omdigting is hoofsaaklik deur TT Cloete gedoen, maar bevat ook alternatiewe omdigtings van ander persone, naamlik Lina Spies (Psalm 8, 23, 27, 42, 43, 130, 137, en 139), Antjie Krog (Psalm 16 en 19), Elsabè Kloppers (Psalm 133), en Andries Breytenbach (Psalm 125 en 129).

3. Verskillende Kommissies het saam met die digters aan die 2001-omdigting gewerk.

3.2.2 Dat die 1936-beryming saam met die 2001-omdigting in een bundel uitgegee word en vir gebruik in die eredienste aanbeveel word, onderhewig aan die besluite van elke plaaslike Kerkraad.

3.2.3 Dat in die Psalm bundel, by sowel die 1936-beryming as die 2001-omdigting, die openbaringshistoriese verband met die Messiaanse vervulling Psalms met voetnote aangedui word ooreenkomstig die riglyne in Bylae D.

Motivering

1. Net soos met die vertalingsproses van die 1983-Bybelvertaling, het die Sinode 1985 besluit om deur middel van Deputate aan die daarstelling van 'n nuwe

psalmberyming mee te werk. Die GKSA het dus deur kundige insette die proses van omdigting ondersteun en voortdurend beoordeel.

2. In 1985 is die 1983-Bybelvertaling vir gebruik in die kerke aanbeveel en nie “goedgekeur” nie.
3. Die medewerkers lewer getuienis dat die grondteks en die eksegeese daarvan vir die digters en die Kommissies wat saam met hulle gewerk het, deurslaggewend was. Elke omdigting rus in die eerste plek in eksegeese en is ‘n omdigting wat herhaaldelik nagegaan is.
4. Naas die betrokkenheid by die proses van omdigting het die Deputate kommentaar van die kerke aangevra. Heelwat kommentaar is ontvang. Die Kommissie het dit nagegaan en oordeel dat die Deputate aandag aan al die kommentaar gegee het en dat Bylae A ‘n bondige verwerking en beredenering van die kommentaar is.
5. Die “Messiaanse besware” dra gewig (vgl 5.2 hieronder), maar kan om die volgende redes nie as deurslaggewende beswaar dien om die 2001-omdigting af te keur nie:
 - 5.1 Die hele Ou Testament dra ‘n Messiaanse karakter wat die lyn van openbaring al helderder laat oopgaan tot in die Nuwe Testament. Die Heilige Gees het hierdie weg gevolg in die Ou Testament. Ons moet die weg respekteer wat die Heilige Gees gebruik het. Daarom is die Ou Testament omgedig soos hy homself aanbied.
 - 5.2 Aan die Beswaarskrif insake Messiaanse verkondiging van die Ou Testament is nie gevolg gegee nie (3).
 - 5.3 ‘n Voetnoot kan die openbaringshistoriese verband met die Messiaanse gebruik van sekere Psalms in die Nuwe Testament aandui (vgl 2.3.3)
6. Die beswaar oor “Godsname” kan om die volgende redes nie as deurslaggewende beswaar dien om die 2001-omdigting af te keur nie:
 - 6.1 Die poëtiese vormgewing, rym, taalritme, fraselengtes, en musikale reëls maak dit noodwendig dat die digter, net soos in die 1936-beryming, dikwels ‘n alternatiewe Godsnaam moes kies.
7. Wat al die ander besware betref {vgl Bylae A} oordeel die Kommissie dat dit eweneens nie deurslaggewend is vir die afwys van die 2001-omdigting nie.
8. Die proses van omdigting is ‘n komplekse verhouding tussen eksegeese, die taalregister van kontemporêre spreektaal waaruit woorde gekies word vir omdigting, woorde en hulle betekenis, poëtiese vormgewing, taalritme en fraselengtes, eenvoudige styl en musikale reëls wat bymekaar uitgebring moet word om die betekenis van die Hebreeuse psalms so na as moontlik weer te gee.
Die 2001-omdigting verdien met reg naas die 1936-omdigting ‘n plek in ons kerklike liturgie/lewe.

Besluit: Goedgekeur.

4. Hersiening van die Totius-tekste

4.1 Sake waarvan die Sinode kennis moet neem

- 4.1.1 In die gepubliseerde Handeling van die 47e Nasionale Sinode 2000 by 4.3 op bladsy 454 staan uitdruklik die besluit dat die Sinode KENNIS GENEEM HET van wat in die Rapport gestaan het, en na 2 op bladsy 458 staan uitdruklik die besluit dat die Hersiene Totius-tekste ter wille van kostebesparing nie in die Handeling van Sinode 2000 opgeneem word nie.

- 4.1.2 Gevolglik is aanvanklik nie die kostes aangegaan om die Hersiene Totius-tekse aan kerkrade te stuur vir kommentaar nie, aangesien die gepubliseerde Handeling die besluite bevat waarmee gewerk word.
- 4.1.3 Na baie moeite is gevind dat die handgeskrewe Rapporte en Notules van die Sinode 2000 en die gedrukte Handeling nie ooreenstem nie, en dat die gedrukte Handeling inderdaad verkeerd is in die weergawe van die Sinodebesluit hieroor. Daarna is reëlings getref met die Administratiewe Buro en is die hersiene Totius-tekse aan al die kerkrade gestuur en word kommentaar ingewag.
- 4.1.4 In die Aanvullende Rapport sal verder hieroor gerapporteer word.

Besluit: Kennis geneem.

4.2 *Sake waaroor die Sinode moet besluit*

- 4.2.1 Die Sinode se besluit oor die hersiene Totius-tekse staan oor tot met die behandeling van die Aanvullende Rapport.

Besluit: Kennis geneem.

5. Uitgee van nuwe Liederebundel

5.1 *Sake waarvan die Sinode kennis moet neem*

- 5.1.1 Die GKSA het ook in die TKKP hartlike samewerking met die ander betrokke kerke geniet.
- 5.1.2 Met die verskyning van die LIEDBOEK VAN DIE KERK is die verantwoordelikhede van die TKKP afgehandel.

Besluit: Kennis geneem.

5.2 *Sake waaroor die Sinode moet besluit*

- 5.2.1 Die Deputate kry opdrag om die 1936-beryming en 2001-omdigting, saam met die goedgekeurde Skrifberymings in een bundel uit te gee. Die Deputate ontvang opdrag om na al die kommentaar te kyk in beide berymings, dit te verwerk en met voorstelle na die volgende Sinode te kom.

Motivering

1. Dit benadruk die onderlinge band dat die kerke een is in leer, diens en tug.
 2. Een bundel kan die liturgiese deelname in die kerkverband vergemaklik.
- 5.2.2 Om toe te sien dat die 5de hersiene uitgawe van die Psalmboek (2000) ooreenkomstig die aanvraag beskikbaar bly.
- 5.2.3 Die Sinode besluit om die nuwe bundel van die GKSA "Psalmboek" te noem.

Motivering

1. "Psalm" is 'n ruimer begrip wat nie net die Bybelboek "Psalms" aandui nie, maar wat ook oorkoepelend die liedere vir die kerksang aandui.

Besluit: Goedgekeur, die indeling word verwys na die Deputate.

- 5.2.4 Die Deputate kry opdrag om in die uitgee van die Psalmboek aan die volgende sake aandag te gee:
- 5.2.4.1 Om die onderhandeling met die NGK Uitgewers te onderneem en die kontrakte af te handel.
 - 5.2.4.2 Om die titelblad, voorwoord en inleidingsmateriaal van die bundel volgens die besluite van hierdie Sinode te verander.

5.2.4.3 Om die inleidingsmateriaal tot die 2001-omdigting uit te brei met 'n rubriek waarin kortliks die aard en wyse van omdigting beskryf word.

5.2.5 Die Sinode bedank die Deputate wat vir baie jare, sedert 1985 aan hierdie projek gewerk het.

Besluit: Goedgekeur.

5.2.6 Dat die Sinode op 'n gepaste manier tydens hierdie Sinodesitting aan Prof TT Cloete erkenning gee.

Besluit: Goedgekeur.

5.2.7 Alle reëlings vir die ingebruikneming van die Psalmboek te tref. (Die NGK Uitgewers het laat blyk dat dit teen Hervormingssondag 24 Oktober 2003 gereed kan wees).

5.2.8 Om alle ander sake rakende die uitgee en verspreiding van die Psalmboek in oorleg met die Administratiewe Buro af te handel.

Besluit: Goedgekeur. Hantering van die voetnote word verwys na die Deputate.

6. Die Dogmatiese lied

6.1 *Sake waarvan die Sinode kennis moet neem*

6.1.1 Die Sinode het aan hierdie Deputate opdrag gegee om 'n studie te maak van "die dogmatiese lied"

6.1.2 Die Deputate het kundiges gekoöpteer en 'n uitvoerige studie onderneem waarvan die resultaat in die vorm van 'n opsomming by hierdie Rapport verskyn as Bylae B. Die volledige studiemateriaal word in 'n Ongepubliseerde Bylae aangeheg.

Besluit: Kennis geneem.

6.2 *Sake waaroor die Sinode moet besluit*

6.2.1 U Deputate beveel die volgende besluit aan: Die Sinode keur dit goed dat die Belydenis van die GKSA in die ere diens gesing word – bloot getoonset (soos bv. Deur H Temmingh), of berymd (soos bv. In Skrifberyming 27) of geritmiseer.

Besluit: Goedgekeur.

Motivering

1. Dit sal die liedereskat toepaslik uitbrei.

2. 'n Liedtipe wat sterk belydend van aard is, maar nie 'n direkte teksomdigting van 'n bepaalde Skrifgedeelte is nie, is van die Bybelse tyd waarneembaar in die Christelike Kerk.

3. Hierdie liedtipe kan, soos in die kerkgeskiedenis, 'n waardevolle rol speel in die dogmatiese posisionering van die Christelike kerk (vgl 6.3; 6.4; 6.5 en 6.6).

Besluit: Kennis geneem.

6.2.2 Die Sinode besluit dat die **Deputate vir Leerstellige Sake** opdrag ontvang om die hele saak van die sing van Skrifgetroue en Belydenisgetroue liedere in die ere diens verder ondersoek en die nodige riglyne moet stel vir hierdie tipe liedere.

Motivering

1. Die liedtipe kan in die konteks van die tyd waarin die kerk vandag lewe, verder benut word en die belydende antwoord in die liturgiese aanbiddingslewe verryk en stiler (vgl 6.6).

2. Die besluit oor die liedtipe dra sterk leerstellige beginsels en hoort tuis by die Deputate Leerstellige Sake.

Besluit: Goedgekeur.

6.2.3 Die Sinode keur die ses kategorieë in 5.1 tot 5.6 in Bylae B goed **as die definiëring** van liedtipes.

Besluit: Goedgekeur.

6.2.4 Die Deputate kry opdrag om ingestuurde belydenisliedere te beoordeel aan **die goedgekeurde kategorieë** en te keur aan die hand van Sinode 94 se riglyne (3.2.1 tot 3.2.8, Acta 538-539)

6.2.5 **Die Deputate Leerstellige Sake** kry opdrag om die Sinode te adviseer oor moontlike riglyne vir die keuring van belydenis-identieke en belydenis-berymde liedere wat by die Sinode 94 se riglyne gevoeg moet word.

Besluit: Goedgekeur.

BYLAE A – Kritiek op die Nuwe Afrikaanse Psalmberyming

1. Algemene opmerkings oor die aard van omdigting

TAAL

In enige teksbewerking het 'n mens met probleme te make wat voortspruit uit die aard en werking van taal. Ook in die werk van die Gesamentlike Psalmkommissie het daar sulke probleme na vore gekom en dié probleme moes grondig beredeneer, ondersoek en opgelos word. Die lede van die Gesamentlike Psalmkommissie was later baie goed ingewerk in die problematiek en die praktyk van die onderneming en het opreg probeer om 'n goeie produk wat kerklik en teologies aanvaarbaar sal wees, daar te stel.

Om die Psalms wat baie eeue gelede in Hebreeus, asook binne 'n bepaalde literêre en religieuse tradisie, geskryf is, vir gebruik in die kerke van ons tyd aan te pas, is nie maklik nie. Dit impliseer onvermydelik 'n reeks bewerkings van die oorspronklike tekste.

- Daar moet 'n interpretasie van die oorspronklike teks gemaak word om die betekenis so na as moontlik te peil.
- Hierdie interpretasie sluit in die betekenis van woorde sowel as die betekenis en klem plasings wat deur die struktuur van die oorspronklike Hebreeuse poëtiese teks gesuggereer word.
- Daarna moet hierdie interpretasie in 'n ander taal (Afrikaans in hierdie geval) verwoord word.
- Die verwoording moet aangepas word om 'n poëtiese vorm te verkry en die poëtiese vorm moet van so 'n aard wees dat die Psalms op bepaalde wysies gesing kan word.

Al hierdie prosesse behels verwerking en aanpassing. Dit kan logies nie anders nie. Die oorspronklike betekenis moet so noukeurig as moontlik behou word, maar dit geskied telkens in ander woorde.

Taal is die instrument in terme waarvan hierdie prosesse geskied, maar die verhouding tussen woorde en hulle betekenis is kompleks. Die verhouding tussen woorde en hulle betekenis is nie een-een-duidig nie omdat verskillende woorde dieselfde betekenis kan hê en omdat, aan die ander kant, dieselfde saak met verskillende woorde aangedui kan word. Daar kan verder op meer as een manier na 'n woord gekyk word en verskillende betekenis kan aan dieselfde woord toegedig word.

Dit is dus nie moontlik om te sê dat in die verwerkingsproses net sekere woorde reg sal wees en ander absoluut verkeerd nie.

Die digter moet bykomend tot die komplekse verhouding tussen woorde en betekenis, die betekenis in 'n poëtiese vorm weergee.

Die vorm van die psalm as kontemporêre lied word deur die wysie en die musikale reëls vasgestel.

Die digter moet afgesien van taaltransformasies (vertaling sowel as verwerking na poëtiese vorm) ook die formele eise van die musiek nakom en respekteer om 'n singbare produk daar te stel.

Die digter doen die verwerkings op grond van die eksegeese wat aan hom verskaf is en die bewerkings kan eksegeties gekontroleer word (in hierdie geval tot 6 of 7 keer toe). Al word daar hoeveel sorg geneem dat die eksegeese duidelik is en die betekenis sover as moontlik gekontroleer kan word, is daar steeds groot formuleringsvariasies moontlik sonder dat die betekenis geweld aangedoen word. 'n Emosionele lading in 'n bepaalde psalm kan of deur direkte segging weergegee word, of deur ander middele byvoorbeeld deur die gebruik van 'n bywoord of byvoeglike naamwoord wat emosie uitdruk (bv. **dan** op bepaalde plekke).

In die omdigtingsproses waaroor dit hier gaan, was die oogmerk om die beste keuse van woorde te maak sodat die betekenis van die Hebreuse psalms nie verlore sal gaan nie. Dit is egter ook so dat dit nie altyd presies duidelik is wat in die Hebreus bedoel word nie en dan moet daar weer met omsigtigheid keuses uitgeoefen word.

In enige taalbewerking is daar dus 'n speling van betekenis aanwesig en werksaam omdat die betekenis van woorde nie absoluut en onwrikbaar en eenduidig is nie. Dis onvermydelik en dit geld vir alle vertalings en vir alle berymings, ook die Totiusberyming en ook die nuwe Afrikaanse omdigting. Die volle konsekwensies van die komplekse taalprosesse waarmee 'n mens hier werk, kan uitvoerig bespreek word, maar dit behoort duidelik te wees dat 'n mens hier te make het met die beperkinge en die aard van taal self.

TAAL IN ONTWIKKELING

Daar word dikwels gedink dat die nuwe omdigting in Afrikaans net te make met die verouderde woorde in die 1936/7-beryming, maar dit gaan inderdaad om veel meer. Die poëtiese styl en segging van die Totiusberyming maak van die 150 Psalms wat ons tans gebruik 'n stilisties samehangende teks en die verandering van enkele woorde en frases doen nie net afbreuk aan so 'n teks nie, maar los nie die probleem van 'n bepaalde gedateerde vorm van kommunikasie op nie. Die poëtiese styl van die tyd waarin Totius gewerk het, die kerktaal van die tyd en die Nederlandse beryming wat as ou goud bewaar moes word, het ook 'n rol gespeel in die omdigting. In geheel gesien was dit goeie werk, inderdaad 'n kragtoer gesien hoe jonk Afrikaans as taal toe was en hoe klein die poëtiese tradisie in Afrikaans toe was. Die nuwe omdigting werp geen refleksie hoegenaamd op die kwaliteit van die werk wat in die Ou Beryming gedoen is nie, hoewel 'n objektiewe blik uitwys dat die Ou Beryming heelwat bygeskryfde dele bevat.

Die nuwe omdigting is egter veel meer eenvoudig en direk en dit is die styl wat tans as goeie poësie beskou word soos gereelde lesers van poësie in Afrikaans, Nederlands, Engels of Duits weet. Dit is ook interessant dat die Hebreuse psalms juis baie

eenvoudig en direk in segging is sodat die nuwe omdigting goed by die oorspronklike aansluit wat betref poëtiese toonaard.

Die nuwe omdigting kon steun op 'n sterk poëtiese tradisie in Afrikaans wat betref woordeskat sowel as sinsbou en ander poëtiese tegnieke en dit het die digter in staat gestel om die eise van die noukeurige eksegese en die musiek uit te voer.

INTERTEKSTUELE VERBANDE

Die belangrikste oorweging in die nuwe bewerking van die psalms deur die Gesamentlike Psalmkommissie was onteenseglik die eksegetiese betroubaarheid van die nuwe omdigtings. Daar is aan die digters eksegetiese studies van die psalms verskaf en die bewerkings is deur verskillende Kommissies herhaaldelik deurgewerk en gekontroleer.

Die uitgangspunt was deurgaans dat die Hebreeuse teks so noukeurig as moontlik gevolg moet word.

Daar is selfs daarvan weggekram om allerlei interpretasies (in kontemporêre bronne sowel as in die Hebreeuse tradisie self) in die omdigtings in te werk, want as dit gedoen sou word, sou dit uiters moeilik wees om te weet waar die streep getrek moet word. Die intertekstuele verbande wat regdeur die versameling boeke waaruit die Bybel bestaan voorkom en wat die Bybel as openbaringsgeskrif kenmerk, is eindeloos en sluit in onderlinge interpretasies van die Psalms deur ander Bybelskrywers, deur Jesus self en deur die Apostels. Maar teoreties gesproke kan sulke onderlinge verbandleggings eindelose kettings van betekenis tot gevolg hê. Die gebruik van dele van die Psalms op ander plekke in ander Bybelboeke is ook telkens afgestem op dit wat in die bepaalde onderhawige teksgedeelte van belang is. Die vraag wat by die omdigting van die oorspronklike poëtiese Psalmtekste na vore kom, is : Watter van die interne verbande tussen die psalms en ander Bybelboeke moet deur die digter gevolg word.? En waar sal die proses afgesluit word? Na een verband? Of na watter een? Of na watter twee of drie? Of almal? Dan gaan dit nie meer om 'n omdigting nie, maar om 'n preek of 'n dissertasie in 'n proses wat potensieel eindeloos kan wees.

Gevolglik is daar in hierdie omdigtingsproses uiters noukeurig gewerk en die Hebreeuse teks is op die voet (of op die letter!) gevolg sover as wat dit moontlik was. Die belangrike insig wat hier geld is dat indien die oorspronklike psalmteks in Hebreeus of in vertaalde vorm tot bepaalde simboliese en metaforiese interpretasies lei, die omgedigte psalms tot dieselfde interpretasie kan lei omdat dit so noukeurig as moontlik die inhoud van die oorspronklike tekste weergee. Indien daar dan betekenisvolle verbande met ander Skrifgedeeltes bestaan, behoort die noukeurig omgedigte Psalm dieselfde verband te vertoon.

METAFORE

'n Ander belangrike saak gaan om die metaforiek. 'n Metafoor word gebruik in alle soorte poësie om juis 'n hele aantal betekenis te aktiveer. Metafore teleskopeer betekenis. Indien in 'n omdigting (of vertaling) 'n metafoor verklaar word of indien aan een van die betekenis voorrang gegee word, word die totale betekenis van die metafoor uiteraard verskraal. Dit is juis vanweë die soepelheid van metafore wat taaltekste altyd nuut bly. In hierdie omdigting is die metafore sover as moontlik behou

net soos wat hulle voorkom in die oorspronklike tekste hoewel die struktuur en die volgorde van woorde kan verskil.

DIE SAMEVOEGING VAN VERSKILLENDE ASPEKTE

Die omdigtingsproses se grootste toets lê in die saamvoeging van insigte uit verskillende vakgebiede.

Die eksegeese is die eerste en laaste maatstaf vir die betekenis, maar die musiek dwing 'n bepaalde vorm af, anders is die psalms onsingbaar. Die ritme van die versreël, die sogenaamde woordtoonverhouding sowel as die struktuur en patrone in reëls en in strofes stel dwingende eise wat gehoorsaam moet word anders is die eindproduk onsingbaar.

Dit beteken dat die taal die enigste veranderlike is. Wat gesê moet word, word deur die eksegeese bepaal. Hoe dit struktureel moet lyk, word deur die musiek bepaal en die digter is die een wat dit moet waar maak en uitvoer tot in die detail van dubbel- en driedubbelryme en rusplekke (sesure) in die middel van reëls en vaste rymskemas en onsingbare woorde wat nie gebruik kan word nie. Dit vereis groot tegniese vaardigheid en eindelose geduld.

Samevattende opmerkings oor kommentaar op die Psalmomdigting Enkele algemene opmerkings oor taalverwante aangeleenthede

KUNDIGHEID

Die Gesamentlike Psalmkommissie het bestaan uit kundige mense (eksegete, musikoloë, letterkundiges en taalkundiges, akademici sowel as predikante) wat deur die Sinodes van die N.G.Kerk, die Gereformeerde Kerke en die Hervormde Kerk (asook die APK as waarnemers) aangewys is. In die besprekings het die lede, almal kundiges, mekaar se vakkundigheid gerespekteer en die samewerking tussen die verskillende groepe en die verskillende kerke was regtig besonder goed. Dit sou uiters jammer wees as die gesprek oor die Psalmomdigting gevoer word op 'n vlak waar kundigheid belaglik en verdag gemaak word. Die Sinode van die Gereformeerde Kerke het mense aangewys op grond van erkende kundigheid om aan hierdie werk mee te doen. As daar na die trant en toonaard van sommige items in die kommentaar gekyk word, staan die kundiges byna as aangeklaagdes daar. Daar moet in die hantering van die saak verder deeglik besin word oor die waarde van kundigheid sonder dat daarmee geïmpliseer word dat ander mense te min weet of dat die kundiges meerderwaardig is. Maar daar is mense wat hulle werk ken, wat deur hulle kundigheid 'n bydrae tot die kerklike erfenis kan en wil maak en dit met groot toewyding en in geloofsoortuiging doen. Dit is jammer dat kerkrade kommentaar van duidelik onbevoegde mense net so deurgestuur het ten spyte van die kwetsende en kleinlike aard daarvan.

GEHALTE VAN TAAL EN POËSIE

- Hierdie omdigting is nie perfek nie. Niks is perfek nie. Mense kan eindeloos gaan vlieë afvang oor 'n woord hier of 'n woord daar in 'n proses wat geen vertaling of beryming in elk geval sal kan deurstaan nie. Die opmerkings oor die gehalte van omdigting is in geheel gesien nie geldig nie. Vanselfsprekend kan daar kritiek op enkele woorde of frases wees, maar die Kommissielede weet hoe elke woord

geweeg is en dat daar dikwels 'n spesifieke rede was vir die keuse van 'n ongewone woord.

- Sommige van die kommentaar (bv. dat die woord goudbrokaat onverstaanbaar is omdat daar in die mynbedryf nie so 'n woord bestaan nie - p.58, dat die woord "dan" nie gebruik moes gewees het nie, want dit staan nie in die Hebreeus nie - p.12 van dr. Bogaardts se stuk) is duidelik ongeldig en kan daar gelaat word. Ander opmerkings kan in die lig van die onvermydelike variasies in formulering hanteer word.
- Die besware teen die intensiteit van woorde is (woede teenoor ontstel met verwysing na die Engelse woord fret; hartlik teenoor baie, ens.) het veel te make met subjektiewe interpretasies en die assosiasies wat bepaalde mense van woorde het. Daar kan eindeloos daarvoor geredeneer word sonder enige vrugbare resultaat.
- Die beswaar teen die digters op grond van hulle ander werk (p.54) is byna skrikwekkend in die vertoon van onkunde. Die aangehaalde gedigte is radikaal verkeerd verstaan en as net heiliges aan so 'n projek mag werk, sou daar nooit enige omdigtings gemaak kon word nie. Nogtans sal hierdie saak genoem en duidelik gemaak moet word, aangesien mense die omdigting by wyse van assosiasie daardeur verdag maak. As gevolg daarvan sal die omdigting onaanvaarbaar gevind word op grond van menings en gerugte wat versprei word, terwyl dit vir enigeen met selfs geringe literêre kennis duidelik is dat die standpunte ongeldig is.
- Die feit dat verskillende kerke en individue verskillend op spesifieke taalkundige en poëtiese aspekte reageer en dat daar telkens ander probleme en ander voorbeelde genoem word in die kommentaar, toon dat 'n mens nie aan die besware kan gevolge gee nie. Wie se mening gaan gevolg word in die nuwe redigering? As elke woord weer gekontroleer moet word, word die hele projek immers gewoon herhaal. Dan sal daar weer nuwe besware en probleme na vore kom.

Oor die gewenstheid van die nuwe omdigting, verwys ons na die inleiding wat Totius geskryf het by die verskyning van die proefkopie van die eerste 36 berymde Psalms in 1922.

"Net soos by die Bybelvertaling is ook by die beryming van die Psalme die belangrike punt nie die meerder of minder verstaanbaarheid van die Hollands nie - 'n punt waaromtrent die opvattinge kan verskil; nee, waar dit vir ons op aankom, veral in die saak van ons godsdiens, is die intimiteit. Ons wil volkome vertrou wees met die instrument van die taal; ons wil voel wat ons sê..."

Die argumente oor die wenslikheid of nodigheid daarvan om die Nederlands te vervang klink bykans dieselfde as dié wat ons tans hoor oor die verouderde taal van die Totiusberyming. As 'n mens 'n paar gedigte uit die periode tussen 1915 en 1930 (selfs 1940) hardop lees, weet jy dadelik dat hoe mooi dit ook al is, dit in toonaard, in aanslag en styl gans anders klink as die spreektaal en poëtiese taal van vandag. Dit geld vir die werk van Celliers, Leipoldt en selfs vir die vroeë Van Wyk Louw. Die effense hoogdrawendheid, die geswolle woordeskat en omhaal van woorde sit in die grein van elke reël. Die probleem gaan dus glad nie om enkele woorde wat verander kan word nie of om enkele minder bekende woorde in die nuwe omdigting nie. Dit gaan om die totale taalaanbod wat stilisties anders is en klink soos goeie en stylvolle maar eenvoudige en direkte Afrikaans wat tans gebruik word.

- 1.1 Van die kritiek wat ontvang is, gaan nie op besonderhede in nie, maar gee slegs 'n algemene beoordeling. Die algemene beoordelings wissel van baie positief tot baie negatief, met 'n verskeidenheid van menings tussen in. Die meerderheid van die stukke wat ontvang is, is egter ten gunste van die gebruik van die Nuwe Beryming, ten spyte van sekere punte van kritiek.
- 1.2 Dit is so dat baie van die kritiek waarde-oordele gee, sonder 'n motivering. Vir die beoordeling van die kritiek en vir 'n beoordeling van die beryming help dit nie as daar bloot staan dat die beryming van 'n sekere Psalm swak of goed is nie.
- 1.3 Baie van die kritiek fokus ook op sake van kleiner detail, sonder om die konteks van die Psalm as geheel in ag te neem. Dit gebeur veral wanneer die kritiek daarop neerkom dat iets weggelaat of iets bygevoeg is. So 'n punt van kritiek moet in die lig van die geheel van die Psalm beoordeel word, met inagneming van die besondere vereistes vir 'n beryming en die probleme waarmee 'n berymer te doen het. Dit raak onder andere die strukturering van 'n berymde Psalm. Die probleme waarmee 'n berymer te doen het, kan veroorsaak dat soms ingekort en soms uitgebrei moet word, om die beryming in 'n sekere aantal strofes te struktureer. Dit is immers belangrik dat die strofes sinvolle eenhede moet uitmaak, wat aanpas by die struktuur van die betrokke Psalm.
- 1.4 'n Vraag wat aandag behoort te kry, is die verhouding tussen die twee berymings. Van die kritiek wat uitgespreek is, kom daarop neer dat die Nuwe Beryming baie korter as die Ou Beryming is en dus stukke uitgelaat het. Die Nuwe beryming moet nie beoordeel word in die lig van die Ou Beryming nie, maar in die lig van die oorspronklike. Wat die lengte van die twee berymings betref, is dit ook noodsaaklik dat die berymings met die oorspronklike vergelyk moet word, en nie met mekaar nie. Een van die persone wat kommentaar gelewer het, het die lengte van die twee berymings bepaal. Volgens hom bestaan die Ou Beryming uit 12692 versreëls en die Nuwe Beryming uit 5190 versreëls, met die gevolg dat die omvang van die Nuwe Beryming 41% van die Ou Beryming is. Dit is wel interessant, maar sê niks as dit nie met die omvang van die Hebreeus vergelyk word nie. Dit wil voorkom asof die syfers nie korrek is nie. Volgens 'n nuwe berekening het die Ou Beryming 8157 reëls, die Nuwe Beryming 5218 reëls en die Hebreeus 3034. So gesien is die beide die berymings baie langer as die Hebreeus. Dit is egter so dat Hebreeus 'n sintetiese taal is, terwyl Afrikaans analities is. Dus sal die Afrikaans uiteraard langer as die Hebreeus wees. Verder is die struktuur van die Hebreeuse poësie so dat 'n versreël normaalweg uit twee dele bestaan wat aan mekaar op een of ander wyse (bv. Sinoniem, antitiesies of sinteties) parallel is. 'n Mens sou dus geredelik kan aanvaar dat een Hebreeuse versreël normaalweg twee versreëls in die Afrikaans sou kon word. Die Nuwe Beryming het 1.72 reëls per Hebreeus reël en die Ou Beryming 2.69. Hiervolgens beslaan die Nuwe Beryming 64% van die Ou Beryming. Om bogenoemde te illustreer, asook die sake in 1.6 vermeld, kan die twee berymings van Psalm 1 struktureel vergelyk word. In die Ou Beryming is daar vier strofes en in die Nuwe beryming 3. Die Hebreeuse Psalm beslaan 10 versreëls, die Ou Beryming 24 en die Nuwe Beryming 18. Die Nuwe Beryming is dus naby aan 2 reëls per Hebreeus reël en die Ou Beryming onder sy normale gemiddeld van meer as vier reëls per Hebreeuse reël.

In die Ou Afrikaanse Vertaling het Psalm 1 134 woorde en in die Nuwe Afrikaanse vertaling 131.

Die Nuwe Afrikaanse beryming het 133 woorde en die Ou Afrikaanse Beryming 182 woorde. In die Nuwe Beryming is strofe 1 'n beryming van vers 1, strofe 2 van vers 2 en 3 en strofe 3 van verse 4-6. In die Ou Afrikaanse beryming is strofe 1 'n beryming van verse 1 en 2, strofe 2 van vers 3, strofe 3 van vers 4 en 5 en strofe 4 van vers 6. Dit is insiggewend om gegewens oor die twee beryming in tabelle te plaas.

Ou Beryming

Strofe	Vers (reëls in Hebreeus)	Woorde OAV	Woorde NAV	Woorde OB
1	1,2 (3)	50	39	50
2	3 (3)	35	32	44
3	4,5 (3)	32	42	44
4	6 (1)	17	18	44
Totaal		134	131	182

Nuwe Beryming

Strofe	Vers (reëls in Hebreeus)	Woorde OAV	Woorde NAV	Woorde OB
1	1 (2)	32	23	46
2	2-3 (4)	53	48	43
3	4-6 (4)	49	60	44
Totaal		134	131	133

Deur bloot na die getalle te kyk, is dit duidelik dat die Nuwe Beryming in strofe 1 moes uitbrei, terwyl die Ou Beryming in strofe 4 moes uitbrei, waar een reël in die Hebreeus ses in die beryming geword het. Beide die berymings se indeling van verse in strofes maak sin, en dit het uitbreidings op verskillende plekke tot gevolg gehad.

Baie van die kritiek aanvaar sonder meer dat die Ou Beryming of die Ou Vertaling korrek is, sonder om die moontlikheid dat die Nuwe Vertaling of die Nuwe Beryming op sekere punte 'n beter weergawe van die oorspronklike kan wees, in ag te neem nie. So is die partikel *ki* in Psalm 136 in die Ou Vertaling en die Ou Beryming redengewend vertaal, terwyl dit eerder bevestigend moet wees. Hier is die Nuwe Beryming en Vertaling dus beter.

- 1.5 In die bespreking van die kritiek op die Nuwe Beryming, kan die kritiek in sekere groepe verdeel word, omdat sekere sake telkens weer na vore kom. Die kritiek handel dikwels oor sekere beginselsake, soos byvoorbeeld die hantering van die Godsdname, wraakpsalms en Messiaanse Psalms. Vir die beoordeling van sulke kritiekpunte is dit sinvol om die beginsel wat ten grondslag van die kritiek lê, te formuleer en te beoordeel. Alhoewel 'n mens nie die twee berymings met mekaar behoort te vergelyk wat die afsonderlike Psalms betref nie, is dit wel sinvol om in die geval van sulke beginselsake te kyk hoe die Ou Beryming dit hanteer het, omdat die Ou Beryming tans die aanvaarde beryming is.

1.6 Van die kritiek wat teen die Nuwe Beryming uitgespreek word, gaan daarvan uit dat die Nuwe Beryming baie nou verband hou met die Nuwe Afrikaanse Vertaling. Die stelling kan wel bevraagteken word. In die verskillende Kommissies wat die berymings beoordeel het, is telkens na die oorspronklike gegaan om die beryming daaraan te toets. Dit is bekend dat die Nuwe Vertaling dikwels die Psalms ontbeeld het, terwyl beeldspraak juis 'n besondere rol in poësie speel. Die Nuwe Beryming het gevolglik meer van die beeldspraak behou as die Nuwe Vertaling. In die lê van 'n verband tussen die Nuwe Beryming en die Nuwe Vertaling word in die kritiek teen die Nuwe Beryming ook dikwels dieselfde kritiek teen die Nuwe Vertaling uitgespreek as teen die Nuwe Beryming. In die proses vergeet diegene wat die kritiek uitspreek egter dat die Nuwe Vertaling deur die Sinode van 1985 by die kerke vir gebruik aanbeveel is en dat 'n Beswaarskrif teen die Nuwe Vertaling, wat voor die Sinode van 1988 gebring is, deur die Sinode van 1991 volledig afgewys is. Baie van die kritiek teen die Nuwe Beryming is dus reeds inhoudelik deur die Sinode van 1991 afgewys as redes om die Nuwe Vertaling nie in die kerke te gebruik nie en sal dus ook nie geld as beswaar teen die Nuwe Beryming nie. Beginsels wat vir Bybelvertaling geld, kan ook nie sonder meer na Psalmberyming oorgedra word nie. 'n Mens sou dus nie by 'n vertaling maklik iets by die oorspronklike voeg nie, terwyl dit by beryming wel kan gebeur, bv. om 'n strofe vol te kry, soos wat in die Ou Beryming by Psalm 1 strofe 4 gebeur. Natuurlik is sulke byvoegings onderhewig aan voorwaardes, soos dat dit iets van die Psalm herhaal of direk daarby aansluit.

2. Godsname

Dit gaan in die betrokke beswaar daaroor dat die onderskeid in die Name Jahwe en Adonai nie in die Nuwe Beryming gehandhaaf is nie en dat God soms gebruik word waar Jahwe/Adonai staan of Here/Heer waar Elohim staan. Die basiese beginsel is dus dat die onderskeid tussen die drie name in 'n beryming van die Psalms konsekwent gehandhaaf moet word. In die opsig wys heelwat van die beswaardes na besluite van die Sinode in die verband (vgl Bundel Kommentaar: 4, 37, 45, 54, 63, 86, 88-89, 107, stuk dr. Bogaards –AB7 e.v., 44) en word die kritiek verbind aan soortgelyke kritiek teen die Nuwe Vertaling.

Wat die Nuwe Vertaling betref, was die saak van die onderskeid tussen Jahwe en Adonai een van die kritiekpunte teen die vertaling in die Beswaarskrif wat teen die Nuwe Vertaling voor die Sinode van 1998 gedien het. Alhoewel die Sinode in 1991 (Acta 122) meriete in die beswaar gesien het, is dit nie beskou as genoegsame rede om die betrokke beswaar teen die vertaling te handhaaf nie.

Soos bo gestel, kan die beginsel ook aan die Ou Beryming getoets word. Dit is wel so dat die Ou Beryming HERE/HEER vir Jahwe gebruik; Here/Heer vir Adonai en God vir Elohim. In beginsel word die onderskeid wel gehandhaaf, maar uit 'n kort steekproef blyk dit spoedig dat die onderskeid nie konsekwent gehandhaaf word nie. So kom in Psalm 1 Jahwe twee keer in die Hebreeus voor en God nie een keer nie. Die Ou Beryming het God twee keer en HERE nie een keer nie. Psalm 14 en 53 is feitlik identies, met onder andere 'n verskil in die gebruik van die Godsname. In Psalm 14 kom Jahwe 4 keer voor en Elohim 3 keer. In Psalm 53 kom Jahwe nie een keer voor nie en Elohim 7 keer. In Psalm 14 kom God in die Ou Beryming 6 keer voor en Godsvrees een

keer. HERE word nie een keer aangetref nie. In Psalm 53 het die Ou Beryming God 8 keer, Godsvrees een keer en HERE nie een keer nie. In Psalm 25 kom Jahwe 10 keer voor en God 3 keer. In die Ou Beryming kom HERE 9 keer voor en God 7 keer. In Psalm 87 kom Jahwe 2 keer voor en God een keer. In die Ou Beryming staan HERE een keer en God vier keer. In Psalm 116 staan Jahwe 15 keer en Elohim een keer. In die Ou Beryming staan HERE 8 keer en God 4 keer. Voorbeelde hiervan kan vermenigvuldig word. In die Ou Beryming word Adonai ook nie konsekwent met Here weergegee nie. In Psalm 2:2 en 38:8 word Adonai met HEER weergegee en in Psalm 68:8 met God. Die Adonai wat in Psalm 68:12, 27 en 33 (OAV) staan, is nie in die Ou Beryming nie. Vir die saak van die Godsname in die Ou Beryming is Psalm 86 merkwaardig. In die Hebreeus kom Jahwe 4 keer voor, Elohim 4 keer, El een keer en Adonai 7 keer. In die Ou Beryming staan HEER/HERE 10 keer, God 7 keer en Here nie een keer nie. Die Ou Beryming het dus duidelik nie uitgegaan van 'n beginsel dat die Godsname getrou weergegee moet word nie. Dit hoef dus ook nie te geld as 'n beginsel by die Nuwe Beryming nie. Die Ou Vertaling was in hierdie opsig konsekwent, die Ou Beryming egter nie.

3. Wraakpsalms

Die hantering van die sogenaamde wraakpsalms in die Nuwe Beryming kom ook in 'n aantal skrywes voor (vgl Bundel 41, 51-52, 63, AB28). Hier word in die besonder verwys na Psalm 139 (Bundel 51-52). By Psalm 139 is daar twee berymings. Die verwysing is na die tweede, want die eerste het die wraakgedeelte baie duidelik berym, in bv. strofe 10. Verder word ook verwys na Psalm 59 (Bundel 63) en 137 (Bundel AB 29). Wat Psalm 59 betref, staan die wraakgedeeltes in strofe 2 reël 4, strofe 3 reël 3 en 4 en die hele strofe 5. Wat Psalm 137 betref, het die eerste beryming duidelik die wraakgedeelte in strofe 4. In die tweede beryming staan dit ook duidelik in strofe 4. Daar was geen sprake van 'n sistematiese poging om die wraakgedeeltes uit die beryming weg te neem nie. Hierbo is enkele voorbeelde genoem waar die kritiek nie die volle verhaal vertel nie. Daar is talle Psalms in die Nuwe Beryming waar die oordeel duidelik uitgespreek word, soos Psalm 52 om 'n enkele voorbeeld te noem. Dit mag wees dat in sommige gevalle dit nie sterk genoeg na vore kom nie, soos in die tweede beryming van Psalm 139, waar dit wel aan die orde kom in die eerste twee reëls van strofe 5, en glad nie soos die kritiek beweer nie.

4. Verbond

'n Aantal skrywes voer aan dat die verbondsgedagte nie tot sy reg kom in die Nuwe Beryming nie (Bundel 40, 53, 58, 107, AB 37 ev). Kritiek sluit in dat die verbondsgedagte in Psalm 105:3 nie so sterk is as in die Ou Beryming nie (Bundel 40); dat die verbond in die nuwe omdigtings nie berym is in Psalm 25:10, 14, 55:21, Psalm 78:10 (waar ook die wet verswyg word), Psalm 89:4 en 132:12 (Bundel 53), Psalm 74:20 (Bundel 58) nie en dat die woord verbond net 13 maal in die Nuwe Beryming staan, teenoor 21 in die Hebreeus.

Hierdie beswaar hou tot 'n groot mate verband met 'n foutiewe standpunt oor die verhouding tussen woorde in verskillende tale. Die bewering is dat die Nuwe Beryming die woord verbond uitlaat. Indien 'n beryming op die oorspronklike gebou word, moet onthou word dat Hebreeus nie 'n woord "verbond" het nie. Verbond is 'n Afrikaanse

woord. In Hebreeus kom die woord b^erît voor, wat in sekere omstandighede met verbond vertaal kan word, maar nie altyd nie vertaal kan word nie. In teologiese terme sou 'n mens die gedagte van die verbond verbind aan die verhouding tussen God en sy kinders, waarin God die inisiatief neem. In een van die stukke word gesê dat die Bybel self die woord verbond 21 keer gebruik in verband met die verbond van die Here.

Die Hebreeuse woord kom voor in Psalm 25:10 en 14, 44:18, 50:5 en 16, 55:21, 74:20, 78:10 en 37, 89:4, 29, 35 en 40, 103:18, 105:8 en 10, 106:45, 111:5 en 9 en 132:12. Dit is egter nie so dat die woord in al die gevalle in verband met die verbond van die Here gebruik word nie.

Selfs al word dit in verband met die verbond gebruik, beteken dit ook nie noodwendig dat dit met verbond vertaal moet word nie. Die woord kan byvoorbeeld dui op die bepalinge van die verbond en dan sou die woord met verbondsbepalinge of voorskrifte of iets dergeliks vertaal kan word. Dit kan ook dui op die verbondsoordeel, soos bv. in Jeremia 11. Dit kan ook dui op die band tussen vriende, soos in Psalm 55:9 in die Ou Beryming, waar die woord met vriendskapsbond vertaal is. "Ontrou en verraad" in 55:5 in die Nuwe Beryming verwys ook hierna. Dit is tog dieselfde as om die vriendskapsbond te breek, soos in die Ou Beryming. Die konteks moet dus help bepaal wat die presiese betekenis is, en 'n vertaling met verbond is nie verpligtend in alle gevalle nie. So word die woord in Psalm 25:10 in die Ou Beryming weergegee met belofte (25:5) en in die Nuwe Beryming met gebooe. Beide is verantwoorde weergawes. Die Ou Beryming omskryf soms die verbond, of voeg daar iets by, soos heilsverbond in Psalm 44:6, verbonde in 50:3 (terwyl die meervoud van die Hebreeuse woord nie voorkom nie), Godsverbond (78:5), trouverbond (89:2), bondsbestel (105:6) Die woord word met verbond weergegee in die Ou Beryming 25:7, 50:8, 74:15, 78:13, 89:11, 13, 15, 103:9, 105:5, 106:18, 111:3, 5 en 132:8 en in die Nuwe Beryming in 44:6 (OB heilsverbond) 50:2 (OB verbonde), 6, 78:10, 89:8, 9, 10, 103:7, 105:3, 106:6, 111:3 en 132:5. Ten opsigte van Psalm 25:14 (MT) is dit so dat die Nuwe Beryming nie die woord b^erît vertaal nie, maar die laaste drie strofes beklemtoon die verhouding tussen God en die bidder, wat dus wel die idee van die Hebreeuse woord weergee. In Psalm 74: 7 gee die woorde "ons, u volk" die inhoud van b^erît weer in die Nuwe Beryming. In Psalm 78:4 staan in die Nuwe Beryming dat die volk aan God ontrou was, wat presies neerkom daarop dat hulle nie die verbond gehou het nie. Alhoewel die woord verbond nie in Psalm 89:1 in die Nuwe Beryming staan nie, spreek die hele gedagte van die verbond met Dawid uit woorde soos trou en eed en die duur van die verhouding deur die geslagte. Psalm 111:4 gebruik ook verbondstaal sonder om die woord verbond te gebruik.

Hierdie bespreking maak dit duidelik dat die kritiek oor die wegvertaal van verbond, nie opgaan nie. Dit gaan soms uit van die gedagte dat een Hebreeuse woord altyd met een Afrikaanse woord weergegee moet word. Dit hou nie rekening met verskillende betekenismoontlikhede van een woord nie. Dit hou ook nie rekening met die konteks van die woord nie en hou ook nie rekening met die moontlikheid dat 'n saak in 'n beryming aan die orde kan kom sonder dat die betrokke woord spesifiek daar staan. Hierdie beoordeling geld vir verreweg die meeste gevalle waar die kritiek stel dat 'n spesifieke woord nie in die Nuwe Beryming staan nie. Ander vertalingsmoontlikhede en die konteks moet in 'n omvattende beoordeling in gedagte gehou word, sonder om bloot op 'n enkele woord te konsentreer.

5. Weglatings en Byvoegings

Kritiek wat dikwels voorkom, is dat dele in die Nuwe Beryming of weggelaat of bygevoeg is. Soos dit uit die bespreking van Psalm 1 bo blyk, hang dit dikwels saam met die ontleding van die struktuur van 'n Psalm en die keuse van hoeveel strofes per onderdeel van die Psalm gebruik gaan word. Geen beryming van 'n afsonderlike Psalm kan heeltemal konsekwent wees wat die lengte van die beryming in verhouding tot die oorspronklike betref nie. So het bv. by Psalm 79 in beide berymings 1.6 reëls beryming per reël Hebreeus. By 'n lang historiese Psalm soos Psalm 107 het die Ou Beryming bykans vier reëls per Hebreeuse reël en die Nuwe Beryming 2.5. Dit is so dat die Ou Beryming dikwels baie uitbrei, terwyl die Nuwe Beryming eerder opsom, veral by lang historiese Psalms en Psalm 119. Aangesien dieselfde beginselbesware geld by weglating en byvoeging kan ook hier nie gestel word dat die probleem met die Nuwe Beryming van groter omvang is as met die Ou Beryming nie. By die verkorting het die Nuwe Beryming gepoog om die hooflyne van die Openbaringsgeskiedenis of die gedagtegang te behou. Natuurlik kan 'n mens verskillende standpunte kry oor die sukses van 'n spesifieke poging in die verband. Psalmberyming bly mensewerk en by beide die berymings moet 'n mens nie volmaaktheid verwag nie.

Kritiek wat stel dat hierdie woord of daardie woord nie in die oorspronklike staan nie, of in die Beryming moes staan, hou gewoonlik nie rekening met die kompleksiteit van Psalmberyming nie. 'n Voorbeeld hiervan is die beswaar dat God aan die einde van Psalm 18:1 as 'n stopwoord gebruik word (Bundel 63). Die strofe word ook as 'n voorbeeld gebruik van 'n plek waar die invoeging van die Here se naam amper lasterlik klink. Wat die strofe betref, kom Heer twee keer en God een keer voor. Die strofe is 'n beryming van verse 2-4 van die oorspronklike, waar Jahwe drie keer staan en God een keer. In werklikheid het die beryming dus een Jahwe van die oorspronklike uitgelaat. God kan nie as 'n stopwoord beskou word nie, want dit is 'n weergawe van Elohim, wat in die oorspronklike voorkom. Die probleem is eerder op die vlak van woordtoonverhouding, waar die woord "God" in die beryming meermale 'n probleem was. Hierdie probleem is een van die redes waarom Heer of Here in die Nuwe Beryming voorkom waar eintlik God moes gestaan het. Hierdie soort van kritiek hou dikwels nie rekening met die feitelike ooreenkoms van die beryming en die oorspronklike nie.

Enige beoordeling van weglatings of byvoegings gaan 'n mate van subjektiwiteit hê. Die Nuwe Beryming het konsekwent gepoog om getrou te bly aan die oorspronklike. 'n Mens kan verskil oor die mate van sukses, maar dit is onbillik om slegte bedoelinge toe te skryf aan sekere verkortings of uitbreidings.

6. Messiaanse Psalms

Die saak van die Messiaanse Psalms kom in talle van die skrywes aan die orde. Verskillende Psalms word hierby vermeld, bv. Psalm 82:6 (Bybel) en 89:13 (Bybel) wat nie in die Nuwe Beryming aangetref word nie en wat in die Nuwe Testament aan Jesus verbind word in Johannes 10:34 en Handeling 13:22 (Bundel 4). Verder word bv. verwys na Psalm 22 en 34 (Bundel 45-46, 92), 2, 24, 110 (Bundel 51, 63, 92, 93, 107), Psalm 22:2, 31:6, 41: 10 (Bundel 53, 90, 92) en Psalm 2:12 (Bundel 90). Die stuk van AB handel ook breedvoerig oor hierdie saak.

In baie van die skrywes staan dat die Nuwe Beryming in hierdie saak by die Nuwe Afrikaanse Vertaling aansluit. Dit is waarskynlik minstens ten dele reg. Daarom is dit

belangrik om besluite van die Sinode oor die Nuwe Vertaling in ag te neem. Ten spyte van hierdie moontlike beswaar teen die Nuwe Vertaling het die Sinode in 1985 besluit: “4.2 Die 1933/53- en 1983-vertaling van die Bybel kan naas mekaar deur die kerke gebruik word” (Acta 1985:576). In 1988 het daar ‘n Beswaarskrif teen hierdie besluite voor die Sinode gedien. Dit is na Studiedeputate verwys, wat in 1991 gerapporteer het. Die finale besluit was dat die Beswaarskrif in sy geheel nie slaag nie. In Beswaargrond 1.5 is aandag aan die saak van die Messiaanse gedeeltes gegee (vgl Acta 1988:288-289), met spesifieke verwysing na Psalm 110 en Jesaja 53. In die beredenering oor die punt by die Sinode van 1991, wat die grond gegee het waarom die spesifieke saak nie slaag nie, staan die volgende: “In die Hebreeuse grondteks word nie met hoofletters of op enige ander formele manier aangedui wanneer ‘n teks of (*sic in Handeling*) ‘n Messiaanse strekking het nie. Die Messiaanse karakter van ‘n gedeelte is ‘n saak van interpretasie, ook waar dit by vertaling kom. Dit was die geval by die 1933/1953-vertaling; dit is die geval by die 1983-vertaling” (Acta 1991:120). Hierdie stelling geld net so van die twee berymings. Oor interpretasie kan verskil word. In die Kommissies wat met die Nuwe Beryming gewerk het, is die saak indringend bespreek. Die Kommissies het besluit om die grondteks te volg deur die Psalms te verstaan soos die eerste hoorders dit sou verstaan het. Die Nuwe-Testamentiese gebruik van Psalms is inderdaad belangrik en ‘n saak wat in eksegese en prediking aandag moet kry. Om sekere Psalms nie deur hoofletters as Messiaans aan te dui nie, verswak nie die openbaringshistoriese lyn wat deur die Ou Testament na die Nuwe Testament toe loop met ‘n saamtrekking in die koms van die Messias, Jesus Christus nie. As hierdie saak nie voldoende grond was vir die nie-aanvaarding van die Nuwe Vertaling nie, geld dit sekerlik ook van die Nuwe Beryming.

Die beginsel wat geformuleer kan word ten opsigte van die besware, is dat wanneer ‘n Psalmteks in die Nuwe Testament aan Christus verbind word, dit in die Ou Testament Messiaans verstaan moet word en so met hoofletters aangedui moet word. Dit is wat die Ou Beryming doen in bv. Psalm 2 en 110. Een van die Psalm wat telkens in die verband in die kritiek genoem word, is Psalm 22. In Matteus 27:46 word Psalm 22:1 as kruiswoord gebruik. In die Ou en Nuwe Vertaling het My dus ook ‘n hoofletter in Matteus. Dit is egter nie die geval in die Ou en Nuwe Beryming en Vertaling in Psalm 22 nie. Hier oortree die Ou Vertaling en Ou Beryming dus die reël. Dieselfde geld die beryming van ‘n ander kruiswoord uit Psalm 31:6. Vergelyk ook Psalm 41:10 en Johannes 13:16, Psalm 78:2, Matteus 13:35, Psalm 22:18 en Matteus 27:35. Die Ou Beryming het dus ook nie die reël konsekwent toegepas nie.

Wat Psalm 110:1 betref, word ook verkeerdelik aangevoer dat die Nuwe Vertaling en die Nuwe Beryming Adonai wegvertaal. In die Masoretiese teks staan ook nie Adonai nie, maar wel adoni, wat normaalweg gebruik word as ‘n aanspreekvorm vir belangrike mense. Die Septuagint het ook nie die woord vertaal met die gewone aanduiding vir Adonai (kurios) nie, maar met ‘n aanduiding van die eerste persoon suffiks. Die Nuwe Testament haal dit ook so aan. Die Ou Beryming fouteer ook deur adoni met “my HEER” weer te gee, asof die oorspronklike Jahwe het.

Daar kan dus wel geredeneer word oor die moontlike Messiaanse interpretasie van ‘n spesifieke teks, maar dit is nie voldoende grond om die Nuwe Beryming te verwerp nie.

KLOMPIE OPMERKINGS IN SAKE TAALKUNDIGE EN LITERÊRE ASPEKTE VAN DIE NUWE PSALMOMDIGTING

Psalmomdigting is mensewerk en daar bestaan nie iets soos 'n volmaakte omdigting nie. Dit is ook ons standpunt dat die berymings van Totius en die nuwe omdigting nie teenmekaar afgespeel moet word nie. Die een is nie beter as die ander nie. Totius het deur vertaling en bewerking van 'n magtige liedereskat van die Nederlands en deur eie omdigting 'n besondere plek in die Gereformeerde Kerk verwerf. TT Cloete en ander medewerkers het de novo 'n nuwe toevoeging daartoe gemaak. Albei die Psalmtekste het in totaal verskillende tydvakke tot stand gekom. Om 'n keuse te maak, het nie sin nie. Wie moet ons kies: Paulus of Silas? Oor die algemeen 'n paar opmerkings oor kommentaar van gemeentes en gemeentelede wat wissel van waardering tot skerp kritiek: Ons respekteer al die menings; daar is tog voorstelle wat tot verbeterings van die nuwe omdigting kan lei, wat net wys dat 'n uitgebreide Kommissie vol vakkenners ook nie volmaakte werk lewer nie.

Een kritiekpunt is dat in die Nuwe Beryming steeds argaïese woorde voorkom bv. Rig, oorstelp, ens. Daar is derduisende ou woorde in Afrikaans wat in die daaglikse omgang gebruik word. Dit sou gevaarlik wees om ouer woorde, al is daar nuwes, sommer net tot argaïsmes te verklaar. 'n Skrywer kan 'n ou woord in 'n nuwe konteks weer nuwe lewe gee. 'n Verantwoordelike beskouing sou wees om nie 'n taal se woordeskat sommerso te verminder nie. Die toets gaan oor verstaanbaarheid. In plaas van argaïsmes moet mens liever praat van Nederlandismes. Daar is talle Nederlandismes in die Totius-omdigting wat net kenners van Nederlands sal verstaan. Afrikaanssprekendes gebruik dit nie meer nie. Cloete het oor die algemeen 'n formele, moderne Afrikaanse idioom gebruik. Geen skrywer kan egter konsekwent met 'n bepaalde register volhou nie, doodgewoon omdat daardie register nie woorde vir alle omstandighede het nie. Voorbeeld soos toeverlaat en gesmaad lyk op die oog af na 'n ouer register (kerktaal), maar wat is die alternatief? Ons moet verder onthou dat lettergrepe in die vers, rymvereistes en veral teologiese korrektheid ook in die spel kom. Dit is voorts 'n feit dat ons kerktaal met ouer woorde en begrippe werk. Dit is deel van die tradisie en daarom kultuurrykdom van Afrikaans. Om dit sondermeer te vervang, kan verarming in die hand werk. Woorde soos noute, wyfel en luid mag oud klink, maar dis in daaglikse gebruik en daarom steeds nuut.

Miskien is dit ook nodig om kortliks die enorme beperkinge waarbinne die omdigting moet werk, te stel.

Behalwe Skrifgetrouheid, dogmatiese suiwerheid, letterkundige gehalte en taalkorrektheid is daar die eise van die musiek; laasgenoemde bepaal onder meer die klem op woorddele, dus die versritme asook die rym. Daarom is dit onvermydelik dat jy soms ongewone woordorde en sinskonstruksie sal kry (wat natuurlik nie ongewoon in die poësie is nie en selfs woorde wat sommiges "stopwoorde" sal noem, ander diskoersmerkers: bv. ook, dan, o Heer, ens.

Die Deputate is daarvan oortuig dat daar binne ons tradisie ruim plek is vir die Totius- en die nuwe omdigting. Om die een literêr en taalkundig teen die ander af te speel, of om in kampe te verdeel en op swakhede in die onderskeie bewerkings te wys, ten einde 'n keuse vir 'n bepaalde omdigting te laat seëvier, is kontra-produktief en dien geen doel nie, behalwe om verdeeldheid in die hand te werk.

Totius het na die verskyning van sy omdigting in 1937 veel lof uit kerk en letterkundige kringe gekry. Daar is selfs 'n doktrale proefskrif daaroor geskryf nl. (prof) JL Steyn wat onder prof. G Dekker gepromoveer het. TT Cloete het vir sy omdigting die ATKV-prys en 2 akademiese toekennings ontvang, nl. Die Andrew Murray-prys en die Pieter van Drimmelen medalje . Op al drie pryskomitees was vakkenners die beoordelaars. Hiermee wil ons sê dat die status van die twee berymings bo verdenking is. En albei kan met groot seën in ons kerk gebruik word.

BYLAE B – DIE DOGMATIESE LIED

OORSIGTELIKE SAMEVATTING VAN EKSEGETIESE, HISTORIESE EN KONTEMPORÊRE GEGEWENS IN VERBAND MET DIE “*DOGMATIESE LIED*”

(= liedere wat nie direkte teksomdigtings van spesifieke Skrifgedeeltes is nie, maar himnologiese bewerkings van belydenis/-skrifte wat op die Skrif berus)

1. INLEIDING

Die ‘dogmatiese lied’ se wortels lê in die Skrif en die sogenaamde *Bybelse tyd*. Liedere wat in die Kanon gevind word, is dikwels (deurgaans?) belydende uitsprake van gelowiges wat antwoord op die openbaring van God, terwyl daar sekerlik ook liedere uit dié tyd was wat dieselfde kenmerke vertoon, maar wat nie in die geïnspireerde Kanon opgeneem is nie. Dit bring mee dat die ‘dogmatiese lied’ wat later ontwikkel, beskou kan word as ‘n neerslag van geloofsrespons op die handeling van God soos dit in die besondere openbaring(-styd) gegee is, maar wat nie ‘n himniese bewerking van ‘n bepaalde Skrifteks is nie. Daarom word nuwe liedskeppings (inhoudelik nuut, maar nuut ook wat die vorm betref) in die tyd ná die besondere openbaring en verder deur die loop van die eeue waargeneem.

In hierdie oorsig word eksegetiese en historiese gegewens oor liedvorming saamgevat ten einde die ‘*dogmatiese lied*’ se wese en ontwikkeling te bepaal en te omskryf.

2. SKRIFGEGEWENS

2.1 Ou Testament

- 2.1.1 Die Ou Testament bevat geen uitgewerkte liturgieë nie (ook nie die Nuwe Testament nie).
- 2.1.2 Wat wel duidelik is, is dat God voorskrifte gegee het in verband met aanbiddingsdiens, soos byvoorbeeld in verband met die tent van ontmoeting en sy toebehore (vgl Eks. 25:1-31:18), en in verband met die offer- en versoeningsdiens (vgl Lev. 1-16). God het dus die volk se diens aan Hom bepaal.
- 2.1.3 Sang en musiek het as ‘n *weerklink* gedien op die verlossing deur Jahwe en het ‘n belangrike rol in die godsdienstige lewe van die volk gespeel. In Eks. 15:1b-18, 21 (die sogenaamde *Lied van die See*, ook genoem die *Lied van Moses* of die *Lied van Mirjam*) word die eerste lied wat as ‘n liturgiese lied bestempel kan word, opgeteken. Ook ander liedere (bv. Josua 23, Rigters 5, Rigters 11:36) het die oorwinning en verlossing deur *Jahwe* besing.

- 2.1.4 Eers later sou die liedere meer liturgies geëyk word in die Psalms in die Psalter, maar dit is duidelik dat nie net die Psalms liturgies aangewend is nie.
- 2.1.5 Die volk se betrokkenheid in die diens wat deur die priesters verrig is, het veral gelê in die sing van die liedere, hetsy deur beurtsang of die bevestigende ‘Amen’ of ‘Halleluja’.

2.2 Nuwe Testament

- 2.2.1 Aangesien die eerste volgelinge van Christus hoofsaaklik Jode van geboorte was, het hulle aanvanklik aangesluit by die sinagogale tradisie – ook wat die liturgiese lied betref.
- 2.2.2 Vanweë die nuwe en grootse ingryping van God in Christus, moes nuwe liedere en lof in belydenis volg. Hierdie nuwe liedere vervul die oue, sonder om die oue te vervang.
- 2.2.3 Benewens die talle liedere wat in die Nuwe Testament aangehaal word, is daar ook heelwat verwysings daarna dat gelowiges en hemelse wesens liedere gesing het waarvan die woorde as sodanig nie opgeneem is in die Nuwe Testament nie (bv. 1 Kor 14:26; Ef 5:18; Kol 3:16; Op 14:3).
- 2.2.4 Dit kan wees dat die Bybelskrywers die liedere (of fragmente daarvan) wat in die Nuwe Testament voorkom, self gedig het, maar tekstuele en ko-tekstuele kriteria dui daarop dat hulle waarskynlik dikwels bestaande liedere aangehaal het.
- 2.2.5 In die Joodse en Hellenistiese tradisies is gewoonlik liedere met geëykte tekste in die eredienste gebruik, maar dit was ook gebruiklik dat mense met die gawe om te improviseer liedere in die erediens voorgedra het (vgl in dié verband 1 Kor 14:26).

3. GEGEWENS UIT DIE NA-BYBELSE HIMNOGRAFIËSE GESKIEDENIS

3.1 Eerste tot derde eeu

- 3.1.1 Liedere wat in die eerste ná-Bybelse (of vroeë-eeuse) kader geplaas word, vertoon ooreenkoms met liedere in die Nuwe Testament, het in baie gevalle kontemporêr daarmee ontstaan en het ‘n gemeenskaplike ontstaansagtergrond (nie net histories nie, maar ook tendensmatig gesproke).
- 3.1.2 Die Nuwe Testament is met poëtiese fragmente, bestaande uit *credo's en himnes*, deurweef (1 Tim 3:16 is ‘n duidelike voorbeeld van ‘n *credo* wat ook ‘n *himne* is). Die twee literatuurtypes is so deurweef dat hulle moeilik onderskeibaar is. Liedere in die ná-Bybelse tyd vertoon baie sterk hierdie aard en grondkonsepsie.
- 3.1.3 Die liedere van die Nuwe Testament en onmiddellik daarna grond in die openbaring van God en vloei daaruit voort, terwyl dit dus ook deur die belydenis van die vroeë kerk beïnvloed is. Dit het tegelyk ook uitdrukking van belydenis geword. Dit verwoord mettertyd nie meer die openbaring op so ‘n wyse dat dit deel van die Kanon is nie, maar dit vloei daaruit voort in ‘n proses van voortdenke deur en voortgaande belydenis van die kerk. Dit is merkwaardig dat die dogma of geloofsoortuiging van die vroeë kerk oor bepaalde dogmatiese vraagstukke reeds in liedere geleef het vóór die amptelike standpunt van die kerk oor die betrokke dogmas in besluite en uitsprake geformuleer is.

- 3.1.4 As voorbeelde van bogenoemde kan genoem word:
- Liedere wat 'n weerlegging was van die *Gnostisisme* (byvoorbeeld *Christus die Geneesheer*, einde eerste eeu of vroeg tweede eeu);
 - Liedere met 'n *trinitariese* inslag, strekking en strukturering (byvoorbeeld die *Lampe-himne*, laat derde-eeus).
- 3.1.5 Daar is duidelike aanduidings dat 'n liedtipe wat as die *dogmatiese lied* bestempel kan word, in die vroeë ná-Bybelse tyd ontwikkel het na analogie van, in die styl van en as voortsetting van liedere met 'n sterk belydende inhoud wat reeds in die Nuwe Testament vorm aangeneem het.

3.2 Die vierde tot sesde eeu

- 3.2.1 In hierdie tydperk is die tendens wat in die vorige drie eeue duidelik geword het, voortgesit.
- 3.2.2 Wat dit anders maak, is dat die sogenaamde *dogmatiese lied* nou begin saamloop het met dogma wat vasgelê is in geloofsimbole en sterker steun daaruit kon put.
- 3.2.3 As voorbeelde kan genoem word:
- *Himne op die heilige Drie-eenheid* van Gregorius van Nazianze (329-390), waarin die outeur doelbewus aangesluit het by die *Geloofsbelydenis van Nicéa*
 - *O, unieke Seun van God* van die hand van die Bisantynse keiser Justinianus (483-565), waarin die Godheid van Christus en die Drie-eenheid bely word in aansluiting by die *Symbolum Nicaeno-Constantinopolitanum* en die *Symbolum Chalcedonense*
 - Verskeie liedere van Ambrosius van Milaan, wat die vader van die Westerse strofiese kerklied – in Latyn – genoem word.
- 3.2.4 Die tydperk word daardeur gekenmerk dat toe dwaalleraars die vrye lied ingevoer en misbruik het om dwalings in die kerk in te dra, die kerk daarop geantwoord het deur ook vrye liedere in te voer, maar nou in getrouer navolging van die Skrifwaarheid en die Belydenisinhoud. Die propagandamedium van die dwaalleraars is dus omvorm in 'n doeltreffende medium om die suiwer dogma te dra en effektief in te span teen die dwalings.

3.3 Die Middeleeue (ongeveer die sewende tot sestiende eeu)

- 3.3.1 Aan die begin van hierdie tydperk vind 'n ingrypende liturgiese vernuwing plaas, naamlik die koms van die Gregoriaanse liturgie met die Gregoriaanse koraalsang (onberymde, resiterende Latynse Psalmsang soos dit beoefen is sedert die Joodse tempelkultus en die sinagogale dienste).
- 3.3.2 Aan die einde van hierdie tydperk het 'n vloedgolf van geestelike volksliedere ontstaan, onder andere omdat die Gregoriaanse koraalsang 'n ingewikkelde en oordrewe kunssang geword het wat net deur priesterkore uitgevoer kon word.
- 3.3.3 Tog het hierdie tyd ook himnes opgelewer wat rondom sekere dogmas ontstaan het en nie bloot as vrye liedere getipeer kan word nie.

3.4 Die sestiende-eeuse Reformasie en daarna (tot ongeveer die vroeë sewentiende eeu)

3.4.1 Vir Luther was die (kerk)musiek die dienaar van die teologie. Dit word vir hom een van die wesenseienskappe van die kerk. Die lied moes liturgiese aktiwiteit aan die gemeente teruggee en moes as dienaar van die teologie 'n getroue draer van die Bybelinhoud wees. Dit het vir Luther egter nie ingehou dat die lied wat op dié wyse teologie en Bybelinhoud moes dra, slegs teksgetroue beryming moes wees nie. Hy het na aanleiding van Kol 3:16 en Efesiërs 5:19 se 'ander geestelike liedere' ook ruimte gesien vir liedere wat nie direk op bepaalde Skrifgedeeltes teruggaan nie, maar tog steeds belydende antwoorde is wat deur die openbaring bepaal is en daarom Skrifgetrou moes wees.

Ook Psalmberymings (soos byvoorbeeld liedmatige bewerkings van Psalm 46 en 130) vertoon by hom 'n interpretative-parafraaserende en konkreet-aktualiserende gebruik van die Skrif. Die Psalm word Nuwe-Testamenties geïnterpreteer en selfs uitgebrei en dan word dit in die konkrete situasie van die digter aktueel van toepassing gemaak. Die lied weerspieël sodoende die Bybelse openbaring in dogma, en dit vertoon ook die krag wat die geïnterpreteerde openbaring in gegewe omstandighede moet hê. Luther se benadering was dus nie om sondermeer 'n sogenaamde vrye lied te laat sing nie, maar het aan die anderkant ook nie volstaan met teksomdigting van Skrifgedeeltes nie. 'n Dogmavormende en dogmadraende lied tipe wat belydend die Skrifinhoud – soos dit in die Reformasie van die sestiende eeu vertolk is – wou verwoord, is kenmerkend van die Lutherse himnografie. Dit is aangewend om die Bybelse Reformatoriese leer in te prent. Bucer voeg geestelike liedere uit die Nuwe Testament by om die liedereskat uit te brei.

3.4.2 Calvyn was meer as Luther bedag daarop dat die saaklike, objektiewe vertolking van die Woord van God in die sogenaamde vrye lied verduister sou kon word en verskuil kon raak agter die gedagtes van mense. Daarom het hy Psalmsang eerste geplaas. Tog is dit van belang om daarop te let dat hy reeds in sy eerste liedbundel (*Aulcuns praeulmes et cantiques mys en chant = 'n aantal Psalms en liedere, van musiek voorsien*) van 1539 ook die *Apostolicum* opgeneem het. Of hy, indien hy langer gelewe het, ook nog voorsiening sou gemaak het vir *vrye dogmatiese liedere* (nie net 'n belydenisskrif-omdigting soos die *Apostolicum* nie), sal altyd 'n vraag met 'n hoogs hipotetiese antwoord en daarom 'n futiele vraag bly.

3.4.3 Die Nederlandse liturgie wou aan die *dogmatiese lied* 'n beslag gee – byvoorbeeld deurdat die Sinode van Utrecht in 1612 besluit het dat daar ook plek moet wees vir skriftuurlike lofsange en Christelike liedere wat handel oor Christus se geboorte, besnydenis, doop, lyding, sterwe, opstanding, hemelvaart, uitstorting van die Heilige Gees. Die bundel gesange uit Remonstrantse kringe wat in 1615 verskyn, sou die Sinode van Dordrecht (1618-19) (wat juis die Remonstrante bestry het) beïnvloed in sy beslissing ten opsigte van sodanige uitbreiding van die kerklied. Daar is in 1618-19 volstaan met die '*Enige Gesange*' (wat die beryming van die *Apostolicum* insluit).

3.5 Die agtiende eeu tot 1859

- 3.5.1 In 1773 is 'n nuwe Psalmberyming in Nederland ingevoer, maar die aandrang vir vrye gesange/liedere het in Nederland in 1807 uitgeloop op die bundel *Evangeliese Gesange*, wat in 1814 ook aan die Kaap ingevoer is.
- 3.5.2 Die gesange het verset uitgelok omdat dit afgedwing was sonder behoorlike toetsing aan die Skrif, en omdat daar in verskeie liedere duidelik ongereformeerde, Remonstrantse en supranaturalistiese tendense waargeneem kon word. Die besware was nie daarteen **dat** daar niks anders as die Psalms gesing moes word nie (vgl die standpunt van prof. Dirk Postma in verband met gesange), maar teen die **wat/inhoud** van die bepaalde bundel en **hoe** dit aan die kerke opgedring was. Die besluit in 1859 om net Psalms en '*Enige Gesange*' vir erediensgebruik goed te keur, is binne hierdie konteks geneem.

4. Gegewens uit die huidige praktyk in die Gereformeerde omgewing

- 4.1 Alhoewel aan al die buitelandse Kerke met wie die GKSA in korrespondensie staan, geskryf is om te vra watter besluite geneem is oor wat tydens eredienste gesing (mag) word, het slegs drie kerke op ons navraag geantwoord, naamlik Die Nederlands Gereformeerde Kerken, Christian Reformed Church en die Free Church of Scotland.
- Die Nederlands Gereformeerde Kerken gebruik oor die algemeen die LIEDBOEK VOOR DE KERKEN maar laat dit aan die plaaslike Kerkraad oor om te besluit. Hierdie LIEDBOEK bevat benewens die 150 Psalms, ook nog 491 gesange.
 - Die CRC het nie 'n duidelike besluit deurgegee nie.
 - Die Free Church of Scotland volg die praktyk sedert 'n besluit van 1707 "To avoid the use in public worship of uninspired materials of praise as also of instrumental music. Such present practice deterrence the purity of worship to the maintenance of which the Ordinand pledges himself."
- 4.2 Gereformeerde Kerke onder ander inheemse kultuur- en taalgroepe Dit blyk uit navrae dat (met uitsondering van die Xhosa-sprekende gemeentes in die Oos- en Wes-Kaap) die nie-Afrikaanse Gereformeerde Kerke in SA liederbundels in hul eredienste gebruik waarvan die meerderheid liedere nie-Bybelse teksberyminge is nie.

5. Definiëring

Noukeurige omskrywing en definiëring is vir sinvolle gesprekvoering baie belangrik. Dit voorkom dat mense by mekaar verby praat. In die Gereformeerde tradisie word die volgende begrippe meestal as sinonieme gebruik:

Dogma, Belydenis, Konfessie, Leerstelling, Simbool – afhankende natuurlik van 'n bepaalde konteks. Wanneer 'n hoofletter gebruik word (Dogma ens.), verwys dit na 'n leerstelling (-s) van 'n bepaalde kerkgemeenskap, en wanneer 'n klein letter gebruik word dogma, ens), verwys dit na leerstellingheid in die algemeen.

Definiëring

5.1 Skrif-identieke lied

Hierdie lied is 'n direkte toonsetting van 'n bepaalde Skrifgedeelte (Skrifberymings 28B, 47 en 48).

5.2 Skrif-berymde lied

Hierdie lied is 'n toonsetting van 'n berymde / omgedigte Skrifdeel (talle Psalms en Skrifberymings)

5.3 Skrif-getroue lied

Hierdie lied is 'n toonsetting van 'n vrye lied wat getrou is aan die boodskap van die Skrif. 'n Mens sou dit ook 'n Skrifmatige lied kon noem. (bv. Skrifberyming 26:11, 49 en 50 en talle Gesange)

5.4 Belydenis-identieke lied

Hierdie lied is 'n direkte toonsetting van 'n Belydenis (-deel) (bv. Henk Temmingh se toonsetting van die Twaalf Artikels)

5.5 Belydenis-berymde lied

Hierdie lied is 'n toonsetting van 'n berymde / omgedigte belydenis (-deel) (bv. Skrifberyming 27 en berymings van AGS Venter en L Dekker)

5.6 Belydenis-getroue lied

Hierdie lied is 'n toonsetting van 'n vrye lied wat getrou is aan (d.w.s. in ooreenstemming met) die Belydenis (Talle Gesange)

6. Samevattende gevolgtrekkings

- 6.1 Die Skrif- en historiese gegewens beklemtoon weer eens dat 'n Sinode noukeurig en noulettend sal moet oordeel oor liedere se getrouheid aan die Skrif en dus ook aan die Belydenis.
- 6.2 Die term '*dogmatiese lied*' is as sodanig nêrens in besluite of literatuur gevind nie.
- 6.3 'n Liedtipe wat sterk belydend van aard is maar nie 'n direkte teksomdigting van 'n bepaalde Skrifgedeelte is nie, is egter van die Bybelse tyd af en deur die eeue heen waarneembaar in die Christelike Kerk.
- 6.4 Dié liedtipe kan vanweë sy belydenis-geladenheid (as omdigting van bepaalde geloofsimbole en/of as himniese bewerking van leerstellige gedagtes) met reg die *dogmatiese lied* genoem word.
- 6.5 Die liedtipe het 'n waardevolle rol gespeel in die vorming van dogma en die dra van dogma in tye waarin besondere dogmatiese posisionering vir die Christelike kerk noodsaaklik was.
- 6.6 Die liedtipe kan in die konteks van die tyd waarin die kerk vandag lewe, verder benut en uitgebou word en die belydende antwoord in die liturgiese aanbiddingslewe verryk en stileer.

G. AANVULLENDE RAPPORT

U Deputate Liturgiese Sake rapporteer hiermee aanvullend oor die volgende sake:

1. Die hersiene Totius-teks -- 1e Rapport, 4
2. Nuwe Skrifberymings – 1e Rapport, 2
3. Ander berymings – 1e Rapport, 1:2.3.4
4. Ritmiserings en toonsettings – 1e Rapport, 1:2.3.3

5. Die opdrag van Sinode 2000 in Handeling 2000:462.

Besluit: Kennis geneem.

1. Die hersiene Totius-tekste

1.1 *Sake waarvan die Sinode kennis kan neem*

1.1.1 U Deputate het die hersiene teks bestudeer.

1.1.2 Kommentaar is van 'n aantal gemeentes en van br. Dirk en sr. Mione du Toit ontvang.

Besluit: Kennis geneem.

1.2 *Sake waarvoor die Sinode moet besluit*

1.2.1 U Deputate beveel by die Sinode aan dat van die projek afgestap word. Die volledige verslag hieroor wat ook die motivering bevat vir hierdie aanbeveling word as Bylae A aangeheg.

Besluit: Punt 1.2.1 word nie goedgekeur nie.

1.2.2 Dat die te benoemde Deputate opdrag kry om 'n woordelys saam te stel waarin moeilik verstaanbare woorde verklaar word en dit in die Psalmboek opneem.

Besluit: Goedgekeur.

1.2.3 Die Sinode roep in herinnering die waardevolle werk van wyle prof. PW Buys en die kosbare medewerking van Dirk en Mione du Toit. Sonder hierdie arbeid sou die Sinode nie tot helderheid oor hierdie saak kon kom nie.

Besluit: Goedgekeur.

2. Nuwe Skrifberymings

2.1 *Sake waarvan die Sinode kennis kan neem*

2.1.1 Daar is twee nuwe Skrifberymings ontvang van ds. JP Bingle wat deur die Deputate by die Sinode aanbeveel word vir goedkeuring en gebruik in die kerke van die GKSA (sien 2.2.2)

2.1.2 Daar is ook ander nuwe Skrifberymings ontvang waaraan te benoemde Deputate en die digters verder kan werk en dan aan die volgende Sinode voorgelê kan word.

2.1.3 Uit die **Liedboek van die kerk** word 'n aantal "liedere" by u aanbeveel vir opname in die bundel Skrifberymings van die GKSA (sien 2.2.3)

Besluit: Kennis geneem.

2.2 *Sake waarvoor die Sinode moet besluit*

2.2.1 Die Sinode beskou die voorlegging van Skrifberymings en die keuring daarvan as 'n voortdurende proses en keur hulle wanneer hulle voorgelê word.

Besluit: Goedgekeur.

2.2.2 Die Sinode keur die volgende twee Skrifberymings van ds. JP Bingle goed vir opname in die Skrifberymingbundel van die GKSA en gebruik in die kerke van die GKSA in eredienste:

GEBED VIR DIE KERK

[Teks: JP Bingle, 2003; Beryming van Ef 3:14-21; Melodie Ps. 116 (*J'aime mon Dieu, car lorsque j'ay crié* – **Maître Pierre Davantès, Genève 1562**)]

- 1 Ek buig voor God die Vader biddend neer,
voor Hom deur Wie gelowiges mag lewe:
dié reeds verhoog, in hemele verhewe,
en dié wat nog in aardse tyd verkeer.
- 2 Mag God nou deur sy Gees in julle werk,
jul uit sy ryke heerlijkheid bekragtig
sodat in julle woon die Christus magtig
en jul in liefde vasstaan, stewig, sterk.
- 3 Mag jul begryp hoe wyd dié liefde strek,
hoe diep en hoog – vér ons verstand te bowe!
Mag julle wat met almal saam gelowe,
dit in Gods volheid ken en klaar ontdek.
- 4 Aan Hom wat kragtiger in ons kan werk
as wat ons bid of dink – aan Hom, die Here,
bring ons in Christus ewig, ewig ere!
Amen! Aan Hóm die ere in die kerk!

Besluit: Goedgekeur. Die Kommissie het hierdie beryming nagegaan en is dit eens dat hierdie lied voldoen aan al die vereistes wat die Sinode goedgekeur het vir Skrifberymings.

GEES- EN BRUIDROEP

[Teks: JP Bingle, 2003; Beryming van Op 22:12-15, 16b-17a, 20; Melodie: *Jesu, meine Liebe* – **Christiaan Witt 1715**; aangepas Barmen 1841 (ook die melodie van Lied 525, Liedboek van die Kerk)]

- 1 Die Begin en Einde,
Alfa en Omega,
hoor, dis Ek wat kom!
Hou my wet en woorde
tot jy deur die poorte
veilig binnekom.
Buite bly die bose staan,
sondaars wat voor God nie bewe.
- Jý ontvang die lewe!
- 2 Ek, die Heer van here,
Koningskind van ere,
kom in krag met mag.
Ek, die ster van sterre,

skitterblink van verre:

'Einde van die nag!'

En die Gees en bruid roep uit:

'Jesus, Here, kom in ere!

Kom tog gou, o Here!'

Motivering: Hierdie twee Skrifberymings voldoen aan al die vereistes soos deur die Sinode vasgestel en goedgekeur.

2.2.3 Dat die volgende Skrifberymings uit die *Liedboek van die kerk* goedgekeur word as bykomende Skrifberymings in die bundel van die GKSA nl.

Liedere: 202; 235; 306; 319; 324; 327; 341; 359; 367; 468; 489; 516;

Motivering

Die Kommissie het hierdie liedere nagegaan en binne sy vermoë getoets aan al die riglyne wat die Sinode gestel het vir Skrifberymings.

2.2.4 Dat die volgende Skrifberymings (wat die Deputate aanbeveel het), nie opgeneem word in die Psalmbundel van die GKSA nie nl.

Liedere: 199; 203; 210; 267; 310; 318; 361; 363; 481; 513

Motivering

Die Skrifberymings voldoen nie aan die riglyn dat 'n beryming rekening moet hou met die leemtes en behoeftes van die kerklike liturgie nie. Nie die kwantiteit van Skrifberyminge nie, maar die kwaliteit en die liturgiese funksionaliteit daarvan moet voorop staan. (Acta 94, 538, 3.2.5)

Besluit: Goedgekeur.

2.2.5 Die Sinode bring die wysigings soos voorgestel, in die volgende Skrifberymings aan wat reeds oorgeneem is uit die vroeëre *Gesangbundel* maar nou klein wysigings ondergaan het (hoofsaaklik taalkundig):

Sb 16 die 2 de beryming (Lied 251)

Sb 23 die 2 de beryming (Lied 602)

Sb 26 die 2 de beryming (Lied 249)

Motivering:

Die wysigings is hoofsaaklik taalkundig.

Besluit: Goedgekeur.

3. Ander berymings

3.1 *Sake waarvan die Sinode kennis kan neem*

3.1.1 'n Beryming van wyle dr. AGS Venter n.a.v. NGB, art.1 is opgeneem as Lied 265 in die Liedboek van die kerk.

3.1.2 Daar word oorleg gepleeg met familie van wyle dr. Venter om 'n proses in werking te stel om 'n aantal ander berymings van hom af te rond met die oog op voorlegging aan 'n volgende Sinode.

Besluit: Kennis geneem.

3.2 *Sake waarvoor die Sinode moet besluit*

3.2.1 Dat die beryming van wyle dr AGS Venter soos in 3.1.1 opgeneem word in die bundel Skrifberymings van die GKSA en aanbeveel word vir gebruik.

Motivering

Die Kommissie het hierdie beryming nagegaan en is dit eens dat hierdie lied voldoen aan al die vereistes wat die Sinode goedgekeur het vir Skrifberymings.

Besluit: Goedgekeur.

3.2.2 Hierdie Sinode bring in herinnering die jare lange diens van wyle dr. AGS Venter by die Tussen Kerklike Kommissie vir Psalmberyming.

Besluit: Goedgekeur.

Enigste Here, enkele Wese,
Ons glo in U met ons hele hart.
Heerlik bely ons, vry-uit getuig ons:
U is vir ewig God en Heer.

U, onbegryplik, U is onsienlik,
Altyd dieselfde, oneindig groot.
U is almagtig, wys en regverdig –
U is die bron van alle goed.

3.2.2 Die Deputate beveel aan dat die Sinode leiding gee aan te benoemde Deputate oor die sinvolle numering van die bundel Skrifberymings. Die voortdurende byvoeging van nuwe Skrifberymings deur die jare maak dit noodsaaklik. Een praktiese manier sou byvoorbeeld kan wees dat die Skrifberymings in “rubrieke” ingedeel word soos Advent en Kersfees, Lydensweke, Kerk, Hoop en Voleinding, ens. waaronder dan telkens 1 tot 5 of 1-10 genommer sou kon word soos nodig.

3.2.2.1 Dat die huidige numering van Skrifberymings behou word en nuwe berymings bloot met opeenvolgende nommer aan die einde bygevoeg word.

3.2.2.2 Dat waar huidige “a” en “b” berymings is, die “b” beryming aan die einde van die huidige bundel bygevoeg word. Hierdie “b” berymings kry dus eie berymingsnommers. Dit raak die volgende Skrifberymings: 16; 21; 23; 26; 28.

3.2.2.3 Dat daar ‘n indeks sal wees wat die Skrifberymings in “rubrieke” groepeer. (Bv Kersfees; lydensweke; Kerk; Hoop; Voleinding)

3.2.2.4 Die Deputate kry opdrag om moontlike ander berymings van dr AGS Venter af te rond met die oog op voorlegging aan ‘n volgende Sinode.

Besluit: Goedgekeur.

4. Ritmisering en toonsetting

4.1 *Sake waarvan die Sinode kennis kan neem*

4.1.1 Daar is ‘n hele aantal gemeentes wat die toonsetting van die Apostoliese Geloofsbelydenis van prof. Henk Temmingh met groot seën in die erediens sing.

Besluit: Kennis geneem.

4.2 *Sake waarvoor die Sinode moet besluit*

4.2.1 U Deputate beveel aan dat die toonsetting van die Apostoliese Geloofsbelydenis van prof. H Temmingh in ‘n volgende uitgawe van die Psalmboek van die GKSA opgeneem word. Motivering: Die melodie kan soveel makliker aangeleer word

wanneer dit in die Psalmboek in druk verskyn. LET WEL: Hierdie toonsetting sal ook in Bylae B (sien 2.2.3) beskikbaar wees.

Besluit: Goedgekeur.

5. Die opdrag van Sinode 2000:462

5.1 Sake waarvan die Sinode kennis kan neem

5.1.1 Na die plotselinge oorlye van die skriba van hierdie Deputate wat deur die vorige Sinode aangewys is, kon sekere notules en dokumente nie uit sy rekenaar herwin word nie.

5.1.2 Alhoewel u Deputate hulle bes gedoen het om al die drade op te tel, het hierdie opdrag agterweë gebly. Ons bied ons opregte verskoning aan daarvoor en verseker u dat dit nie met opset gebeur het nie.

5.1.3 Na die sluitingsdatum vir die agenda van die Sinode het iemand hierdie opdrag weer onder ons aandag gebring, maar dit was te laat om werklik 'n behoorlike studie te maak.

Besluit: Kennis geneem.

5.2 Sake waaroor die Sinode moet besluit

5.2.1 Die Sinode moet hom uitspreek oor die feit dat die Deputate nie hierdie opdrag uitgevoer het nie, en of die opdrag weer aan te benoemde Deputate gegee moet word.

Besluit:

5.2.1.1 Die Sinode aanvaar die verskoning wat aangebied is.

5.2.1.2 Die nuwe Deputate kry opdrag om die besluite Sinode 2000 (H462) uit te voer met inagneming van die Beskrywingspunte en Beswaarskrifte van Sinode 2003 op hierdie besluit van toepassing.

Besluit: Goedgekeur.

Motivering

1. Die besluit lui:

Die Sinode versoek die Deputate Liturgiese Sake om besluit Nasionale Sinode 1913 (art.143, p.48) en besluit Nasionale Sinode 1997 (art.23.6, p.809) in die lig van die Beswaarskrifte en die Beskrywingspunt van Suidelike Part. Sinode (Acta 1997:807-809) in studie te neem, met Rapport aan die Sinode van 2003

2. Die Sinodebesluite handel oor twee sake t.o.v. KO, art.69

2.1 Die bewoording van KO, art.69 (byvoeging: "en gekeurde liederes")

2.2 Die Sionsliedere en hulle versoenbaarheid met KO, art.69

Besluit: Kennis geneem.

6. Verwelkoming prof. TT Cloete

Die Voorsitter, ds. PJ van der Walt, rig 'n woord van welkom tot prof en mev. Cloete. Hy deel die besluit van die Sinode aan hulle mee om prof. Cloete se omdigting in 'n Psalmboek saam met die 36-Beryming uit te gee.

Dr. SJ van der Walt rig 'n dankwoord vir die harde werk wat met die totstandbring van die werk ingesit is.

Prof. en mev. Cloete word die seën van Ps. 128 toegesing.

Prof. Cloete rig 'n woord van dank tot die Sinode.

Dr. SJ van der Walt rig ook 'n dankwoord aan die Deputate wat lank verbonde was aan hierdie omdigting. Wyle ds. Alwyn Smit en dr. AGS Venter word ook in herinnering geroep.

Besluit: Kennis geneem.

7. Verdere aanbevelings

7.1 Dat Deputate benoem word om in die lig van die Sinode se besluite oor die nuwe Psalmberyming, nuwe Skrifberymings en ander toevoegings tot die Skrifberyming-bundel die manuskrip te finaliseer wat aan die uitgewers van die volgende uitgawe van die Psalmboek gegee moet word.

7.2 Dat weer Deputate benoem word om liturgiese sake te hanteer, veral nuwe voorleggings soos Psalm-, Skrif- en ander berymings vir moontlike voorlegging aan die volgende Sinode.

Besluit: Goedgekeur.